

روش‌شناسی درس خارج و شیوه نقد اجتهادی آرا

یعقوب‌علی برجی

سروش‌شناسی	: برجی، یعقوب، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش‌شناسی درس خارج و شیوه نقد اجتهادی آرای مصطفوی برجی.
مشخصات نشر	: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص)، ۱۳۳۳ ق. = ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۲ ص.
شابک	: 978-622-315-090-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابخانه: ص. [۲۳۱] - ۲۳۲: همچون به صورت زیرنویس.
موضوع	: اجتهاد و تقلید - روش‌شناسی - راه‌های آموزشی (عالی) *Tijthad and taqlid - Methodology - Study and teaching (higher) اصول فقه شیعه - روش‌شناسی - راه‌های آموزشی (عالی) (higher) Islamic law, Shiites - Interpretation and construction - Methodology - Study and teaching (higher) مجتهدان و علما - سرگذشت‌نامه و کتاب‌شناسی Ulama - Bio-bibliography/
شناسه افزوده	: جامعه المصطفی (ص) المألفیه. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص)
شناسه افزوده	: Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره	: BP۱۶۷/۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۲۱
شماره کتابشناسی ملی	: AV۸۲/۱۵
مرجع تولید: پژوهشگاه و مجتمع آموزش عالی قم	
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	
این کتاب با دستور ریاست محترم المصطفی و مدیر انتشارات در اسفند ماه ۱۴۰۰ به چاپ رسید (فرآیند ۰۰۰)	

BA0412

روش‌شناسی درس خارج و شیوه نقد اجتهادی آرا

مؤلف: یعقوب برجی

چاپ اول: ۱۴۰۰ ش ۴۰۳۶

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی

● چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ● قیمت: ۷۴۰,۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸ تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ ۲۵ ۹۸+

تلفکس: (داخلی ۱۰۵)/۳۷۸۳۹۳۰۵ ۲۵ ۹۸+

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه‌راه سالاریه تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ ۲۵ ۹۸+

pub_almustafa @

pub-almustafa.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت ● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: سید محمد رضا جعفری ● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی ● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر و یا هر گونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، CD، فایل PDF، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگیرد قانونی خواهد داشت.

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته الله علیه و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند. این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی، در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به روز کردن آنها نیز از این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد. «جامعة المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم

فهرست

۱۵	مقدمه
۲۳	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۲۳	۱. تعریف روش و روش شناسی
۲۴	۲. تعریف درس خارج
۲۵	۳. ویژگی های درس خارج
۲۵	۴. آسیب شناسی درس خارج
۳۲	۵. اهداف درس خارج
۳۳	۶. تعریف اجتهاد
۳۳	الف) آسیب های اجتهاد سنتی
۳۴	ب) عوامل شکوفایی اجتهاد
۳۴	ج) مقدمات اجتهاد
۴۱	فصل دوم: روش های رایج در تدریس و تحصیل درس خارج
۴۱	گفتار اول: روش های تدریس
۴۲	۱. روش بحث گروهی
۴۲	الف) اهداف بحث گروهی
۴۲	ب) وظایف استاد در روش بحث گروهی
۴۳	ج) وظایف فراگیران

- ۴۳ _____ (د) محاسن و محدودیت‌های روش بحث گروهی
- ۴۴ _____ (ه) مثال‌های اجرای بحث گروهی
- ۴۴ _____ ۲. روش سخنرانی
- ۴۵ _____ (الف) بایسته‌های روش سخنرانی
- ۴۵ _____ (ب) محاسن و محدودیت‌های روش سخنرانی
- ۴۶ _____ (ج) اجرای روش سخنرانی
- ۴۹ _____ ۳. روش‌های تدریس از جهت تنظیم محتوا
- ۵۳ _____ گفتار دوم: روش‌های تحصیل در درس خارج
- ۵۳ _____ ۱. روش‌های استادمحوری
- ۵۴ _____ (الف) روش رایج با بازدهی خوب
- ۵۴ _____ (ب) روش استادمحوری با بازدهی متوسط
- ۵۵ _____ (ج) روش استادمحوری با بازدهی کم
- ۵۵ _____ (د) روش استادمحوری با بازدهی بسیار کم
- ۵۵ _____ ۲. روش شاگردمحوری
- ۵۷ _____ گفتار سوم: درس خارج مطلوب
- ۵۷ _____ ۱. وظایف استاد
- ۵۷ _____ (الف) وظایف مشترک
- ۶۲ _____ (ب) وظایف ویژه اساتید درس خارج
- ۶۵ _____ ۲. وظایف طلاب
- ۶۵ _____ (الف) وظایف عام و مشترک
- ۶۶ _____ (ب) وظایف خاص طلاب درس خارج
- ۷۵ _____ فصل سوم: روش‌شناسی نقد و استنباط اجتهادی آرا
- ۷۶ _____ گفتار اول: اصول کلی در نقد
- ۷۶ _____ ۱. تشخیص درست و کامل نظریه
- ۷۹ _____ ۲. تعیین دقیق موضوع نقد

۳. بیان پیشینه ۷۹
۴. اشاره به پیش فرض ها و لوازم نظریه ۷۹
۵. تفکیک انگیزه از انگیزه ۸۰
۶. نشان دادن نقاط قوت اندیشه ۸۰
۷. دقت در شکل و مقدمات استدلال ۸۰
- گفتار دوم: روش شناسی استنباط و نقد آرا در دوره آغاز اجتهاد (فقیهان متقدم) ۸۱
۱. آشنایی با فقیهان محدث حوزه قم ۸۱
- الف) کلینی ۸۲
- ب) علی بن بابویه ۸۳
- ج) ابن قولویه ۸۵
- د) ابن بابویه قمی ۸۶
- ابن بابویه و اندیشه فقهی ۸۷
- آثار فقهی ابن بابویه ۸۹
۲. آشنایی با فقیهان اصولی حوزه بغداد ۹۲
- الف) ابن عقیل عمانی ۹۲
- اندیشه های فقهی و اصولی ابن عقیل ۹۴
- ب) ابن جنید اسکافی ۹۵
- گذری بر اندیشه فقهی ابن جنید ۹۶
- ج) شیخ مفید ۹۸
- د) سید مرتضی ۱۰۰
- آثار فقهی و اصولی سید مرتضی ۱۰۳
- ه) شیخ طوسی ۱۰۴
- خدمات شیخ به فقه امامیه ۱۰۵
۳. روش شناسی اجتهاد در این دوره (قدما) ۱۰۶
- الف) روش شناسی سید مرتضی ۱۰۸

- ۱۱۹ _____ (ب) روش شناسی شیخ طوسی
- ۱۲۲ _____ گفتار سوم: روش شناسی استنباط و نقد آرا در دوره میانی
- ۱۲۲ _____ ۱. آشنایی با فقیهان صاحب سبک در این دوره
- ۱۲۲ _____ (الف) ابن ادریس حلی
- ۱۲۳ _____ زندگی و اندیشه های ابن ادریس
- ۱۲۳ _____ (ب) محقق حلی
- ۱۲۶ _____ (ج) آثار محقق حلی
- ۱۲۹ _____ (ج) علامه حلی
- ۱۳۰ _____ آثار فقهی و اصولی
- ۱۳۵ _____ (د) شهید اول
- ۱۴۰ _____ ۲. روش شناسی این دوره
- ۱۴۱ _____ (الف) روش شناسی ابن ادریس حلی
- ۱۴۵ _____ ادله جایگزین اخبار آحاد
- ۱۵۴ _____ (ب) روش شناسی محقق حلی
- ۱۶۱ _____ فصل چهارم: روش شناسی استنباط و نقد آرا در دوره متأخر (دوره شکوفایی و پختگی)
- ۱۶۴ _____ گفتار اول: تعریف ها و اصطلاحات
- ۱۶۴ _____ ۱. روش شناسی تعریف ها
- ۱۶۷ _____ گفتار دوم: روش شناسی دلیل یابی
- ۱۶۷ _____ ۱. قرآن
- ۱۷۱ _____ ۲. روایات
- ۱۷۳ _____ (الف) بررسی اصل صدور (سند روایات)
- ۱۷۵ _____ (ب) بررسی دلالت روایات بر مدعا
- ۱۸۴ _____ (ج) فحص از مخصص
- ۱۹۱ _____ (د) فحص از معارض و دقت در راه حل های رفع تعارض
- ۱۹۴ _____ (ه) دقت در جمع میان دو دسته اخبار متعارض

- و) دقت در ایجاد انقلاب نسبت در صورت تعارض بین چند دسته از اخبار ۱۹۴
۳. اجماع ۱۹۵
۴. اصول عملیه ۱۹۶
۵. استدلال به عقل ۲۰۶
۶. عرف ۲۰۷
- الف) چیستی عرف ۲۰۸
- ب) کاربرد استقلالی عرف (نظریه معقول‌های عرف‌نما) ۲۰۸
- ج) کاربردهای ابزاری و غیراستقلالی عرف ۲۰۹
- مراجعه به عرف در مفاهیم و مفردات و هیئت‌های به کاررفته در دلیل ۲۱۰
- د) مراجعه به عرف در تطبیق مفاهیم عرفی بر مصادیق ۲۱۰
- ه) کارایی‌های عرف ۲۱۱
۷. مصلحت ۲۱۲
- الف) استصلاح ۲۱۲
- ب) مصلحت و استنباط اول ۲۱۳
- ج) مصلحت و استنباط دوم ۲۱۵
- د) معیارهای ادراک مصالح شرعی ۲۱۶
- ه) نهاد و فرد متولی مصلحت ۲۱۸
- فصل پنجم: روش‌شناسی ایده‌های نو در عرصه اجتهاد ۲۱۹
- گفتار اول: روش‌شناسی نظام‌سازی شهید صدر ۲۱۹
۱. اصطلاحات ۲۲۰
- الف) فهم اجتماعی نصوص ۲۲۰
- ب) مکتب و نظام ۲۲۳
- ج) تفاوت علم و مکتب (نظام) ۲۲۴
- د) تفاوت مکتب و قانون ۲۲۵
- ه) مبانی نظام‌سازی ۲۲۶